

A területi egyenlőtlenségek új formái és az átalakuló területpolitika

Az egyes válságok hatásai hazai kkv-kra

Jeneiné Gerő Henriett, Miskolci Egyetem

Budapest, 2021. november 4–5.

Tartalomjegyzék

- ▶ Kkv-k területi jellegzetességei
- ▶ Miért jelentősek a kkv-k?
- ▶ Az egyes válságok jellegzetességei különböző szempontok alapján
- ▶ Megállapítások
 - ▶ Területi koncentráció mértékét esetlegesen csökkentő programok
- ▶ Alkalmazott válsághárító intézkedések
- ▶ Még nincs vége?

Kkv-k területi jellegzetességei

A kkv-k területisége

- ▶ A mikro-, kis- és középvállalkozásokat erőteljes területi koncentráció jellemzi.
- ▶ A működő vállalkozások számának területi megoszlása a vizsgált válságok előtt és alatt régióként csak kis mértékben változott.
- ▶ A központi régió szerepe több más gazdasági, társadalmi mutatóhoz hasonlóan kiemelkedő.
- ▶ 2008-ban és jelen egészségügyi válság idején is, a vállalkozássűrűség magasabb a Dunántúli régiókban (Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl) és alacsonyabb az alföldi régiókban, a legalacsonyabb értéket 2008-tól napjainkig pedig Észak-Magyarország képviselte.
- ▶ A 2008-as válsághoz képest közel két százalékkal nőtt a vállalkozások közép-magyarországi koncentrációja, és közel ennyivel csökkent a vállalkozások száma az Északi és alföldi régiókban.
- ▶ A szervezetszám tekintetében minden régióban mikrovállalkozások dominálnak, országos szinten a vállalkozások több mint 94%-a ilyen.
- ▶ A kkv-k gazdasági potenciálja is koncentrált, 2018-ban a foglalkoztatottaik 44%-a, a hozzáadott értékük és az új beruházásaik mintegy fele Budapesthez és Pest megyéhez kötődött.
- ▶ Gazdasági jelentőségük főként az ország keleti és déli megyéiben magas, ahol kevésbé vannak jelen nagyvállalatok.

A kkv-k területileg koncentráltak, a működő vállalkozások száma területegységenként (%)

Évek	2018	2019e
Közép-Magyarország	42,78	42,53
Budapest	28,57	28,04
Pest	14,21	14,48
Dunántúl	27,37	27,61
Dél-Dunántúl	7,89	7,92
Közép-Dunántúl	9,82	9,97
Nyugat-Dunántúl	9,67	9,71
Észak és Alföld	29,85	29,87
Dél-Alföld	10,92	10,92
Észak-Alföld	11,25	11,30
Észak-Magyarország	7,66	7,66
Végösszeg	100,00	100,00

A vállalkozások legfontosabb mutatói statisztikai régiók szerint

Év	Régió	Vállalkozás-sűrűség (működő, 1000 lakosra) db		Mutatók %-os megoszlása a régiók között				
				Vállalkozások száma	Létszám	BHÉ	Árbevétel	Export árbevétel
2019e	Budapest	133,9	117,0	28,04	33,05	43,45	41,24	30,59
	Pest	94,0		14,48	13,33	11,54	12,48	9,32
	Közép- Dunántúl	78,7		9,97	10,55	10,00	10,51	16,14
	Nyugat- Dunántúl	81,9		9,71	9,37	9,11	9,06	14,90
	Dél-Dunántúl	75,5		7,92	6,49	4,99	4,67	4,43
	Észak- Magyarország	57,0		7,66	7,08	6,24	6,18	9,44
	Észak-Alföld	65,3		11,30	10,25	7,42	7,76	7,87
	Dél-Alföld	74,0		10,92	9,89	7,25	8,11	7,30

De miért is jelentősek a
kkv-k?

„A kisvállalkozások az innováció, a növekedés és a munkahelyteremtés legfontosabb forrásai”

- ▶ A kkv-k jelentik az Európa Unió és Magyarország gazdaságának gerincét. Európai szinten az összes új munkahely 85%-át a kkv-k biztosítják.
- ▶ A gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés a szektor fejlődőképességétől is függ.
- ▶ Új piacokat nyitnak meg, gyarapítják az új készségeket, kompetenciákat és az innovációban is élen járnak.
- ▶ A kkv-k könnyebben és rugalmasabban alkalmazkodnak a változásokhoz.
- ▶ Az induló és már működő vállalkozások a lehetőségek megragadásán keresztül a régió gazdasági növekedését fokozhatják, de a regionális egyenlőtlenségek alakulására is hatással lehetnek
- ▶ Szerepük van az egyes régiók, térségek közötti termelékenységi rés felszámolásában is.

*Az egyes válságok jellegzetességei
különböző szempontok alapján*

A válságok jellemzőinek összefoglalása tényezők alapján

Különbségek és azonosságok I.

Tényezők	Válság 1.	Válság 2.	Azonosság	Különbözőség
válság típusa, eredete	pénz-, és tőkepiaci, II. világháború óta a legerősebb makrogazdasági válság	egészségügyi válság	-	a válság eredete
a világgazdaság válság előtti teljesítménye	alacsony, vagy mérsékelt növekedés, a teljesítménynövekedés folyamatosan lassult	alacsony vagy mérsékelt növekedés, a növekedés üteme a 2008-2009-es recesszió óta nem volt ilyen alacsony	a növekedés üteme alacsony, mérsékelt	-
a magyar gazdaság válság előtti teljesítménye	alacsony, vagy mérsékelt növekedési ütem, 2008-ban a GDP 0,6%-al bővült	EU átlagot meghaladó növekedési ütem, 2019-ben a GDP 4,9%-al bővült	-	a növekedés üteme
a hazai központi költségvetés helyzete a válság előtt	2007-ben, 2008-ban az államháztartás hiánya: a GDP 5, illetve 3,7%-a (az EU tagországok közül a 4. legmagasabb), adósság: 66, illetve 72,9%-a	2018-ban, 2019-ben hiány: a államháztartás hiánya: GDP 2,2, illetve 2%-a, adósság: 70,8, illetve 66,3%-a	adósságállomány szintje	az államháztartás i hiány nagysága

A válságok jellemzőinek összefoglalása tényezők alapján

Különbségek és azonosságok II.

Tényezők	Válság 1.	Válság 2.	Azonosság	Különbség
kkv-k súlya, szerepe a vállalkozásokon belül	a hozzáadott érték (55,5%), a foglalkoztatottak számát tekintve (68,9%)	a hozzáadott érték (58,2%), valamint a foglalkoztatottak számát tekintve (72,3%) növekedés a korábbi évekhez képest, a kis- és a nagyvállalatok termelése dinamikusan nőtt, a közepes méretűeké alig változott, foglalkoztatásban betöltött szerepük nőtt	a vállalkozások legfontosabb jellemzői méretkategóriák, ágazat, területi eloszlás szerint	kkv-k súlya, szerepe a vállalkozásokon belül: foglalkoztatás, árbevétel, hozzáadott érték
fogyasztói árindex alakulása	erős infláció, 2008-ban 6,1%-al nőtt az előző évhez képest, 2007-hez képest 2010-re a fogyasztói árak 10,2%-al drágultak, európai összehasonlításban magas, 2009-re a kereslet visszaesett, az infláció	az infláció a korábbi évekhez képest gyorsult, a fogyasztói árak 2019-ben 3,4%-kal nőttek (2018-hoz képest), az uniós átlagnál nagyobb mértékben, 2021-re a kereslet növekedésével párhuzamosan az infláció is	EU átlagnál magasabb infláció	az infláció mértéke?

A válságok jellemzőinek összefoglalása tényezők alapján

Különbségek és azonosságok III.

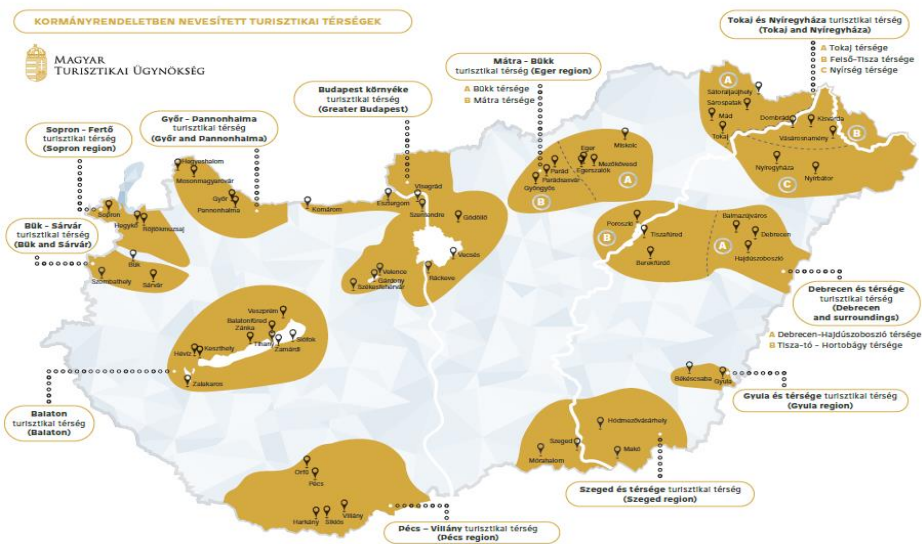
Tényezők	Válság 1.	Válság 2.	Azonosság	Különbség
munkaerőpiac (15-64 évesek)	<p>az EU-ban hazánkban a legalacsonyabb foglalkoztatási ráta: 55%, 2001 óta emelkedő magas munkanélküliségi ráta (8-10%), foglalkoztatási válság, munkahelymegőrző programok, hagyományos aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök</p>	<p>2019-ben folytatódott a javuló munkaerőpiaci trend, a magas foglalkoztatottság, alacsony munkanélküliséggel párosult, 2019-ben a foglalkoztatási arány 70,1%, munkanélküliségi ráta 3,5%, kezelése: távmunka, kieső bérek kompenzációja, munkahelyvédelem, munkahelyteremtés, vállalkozások beruházásainak ösztönzésével lakossági fogyasztás ösztönzése, képzés</p>	munkahelymegőrző programok	<p>a munkaerőpiac helyzete, a munkanélküliség szintje, a válság kezelése: célzott és differenciált munkahelyvédelmi intézkedések, keresletösztönzés, külföldi befektetés ösztönzés, versenyképesség növelő támogatások</p>
központi költségvetés kiadásai, válságkezelési intézkedések	<p>a nagy állami beruházások és a vállalkozások tervezett beruházásai elmaradnak, a költségvetés kiadások 2009-ben 0.6%-al</p>	<p>az állam a központi, építőipari, ipari beruházások, külföldi kifizetések ösztönzésével fokozza a vállalkozások aktivitását, munkahelyek megtartását, új munkahelyek</p>	<p>a válság hatásainak enyhítését szolgáló központi költségvetés kiadásainak</p>	<p>a kulcságazatok beruházásainak ösztönzése, a keresletösztönző intézkedések mértéke</p>

A válságok jellemzőinek összefoglalása tényezők alapján

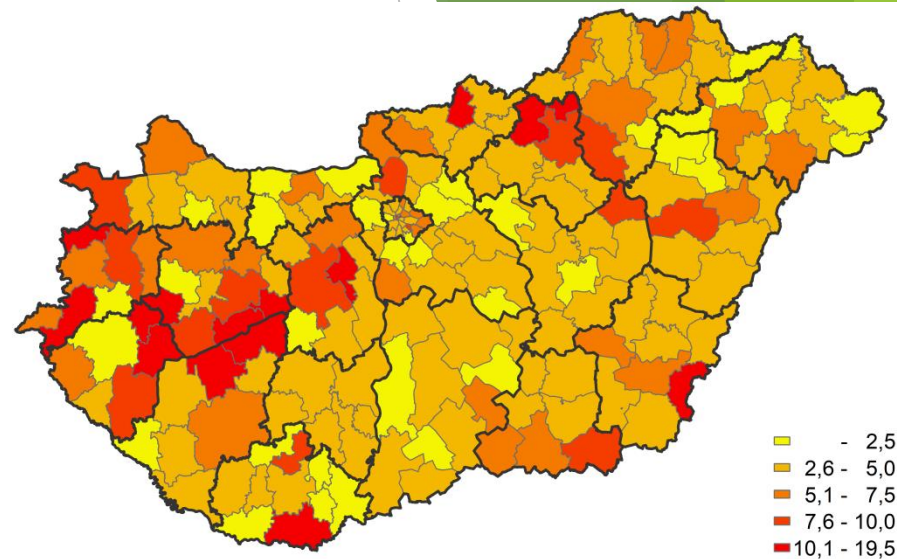
Különbözőségek és azonosságok VI.

Tényezők	Válság 1.	Válság 2.	Azonosság	Különbözőség
leginkább érintett gazdasági ágak	legnagyobb mértékben az ipar, exportorientált feldolgozóipar, építőipar, kisebb mértékben szolgáltatások, agrárágazat	turizmus, vendéglátás, idegenforgalom és ezen ágazatokra épülő, valamint a személyes jelenlétet igénylő szolgáltatások, a válság előtt bővülő ipar (járműgyártás, elektronikai ipar, élelmiszeripar) lendülete is csökkent 2020 I. negyedévére	visszaesés	ágazatok
értékesítési csatornák	válság negatív következményeinek ellensúlyozására: nőtt a közvetlenül lakosság felé történt értékesítések aránya, 2009-re ugrásszerűen megnőtt az interneten árusító cégek aránya. A válság hatására a korábbi tendencia megfordult: az interneten értékesítő cégek átlagban rosszabbul teljesítenek	teljes vásárlói szegmensek, értékesítési csatornák tűntek el, az éttermek, a piacok többsége bezárt vagy nagyon korlátozottan működött, új értékesítési csatornák (2020), e-kereskedelem jelentősége nő	kereslet visszaesés, új értékesítési csatornák keresése	e-kereskedelem súlyának mértéke, rövid értékláncok felértékelődése

A 2020-as egészségügyi válság hatásainak leginkább kitétt gazdasági ágak

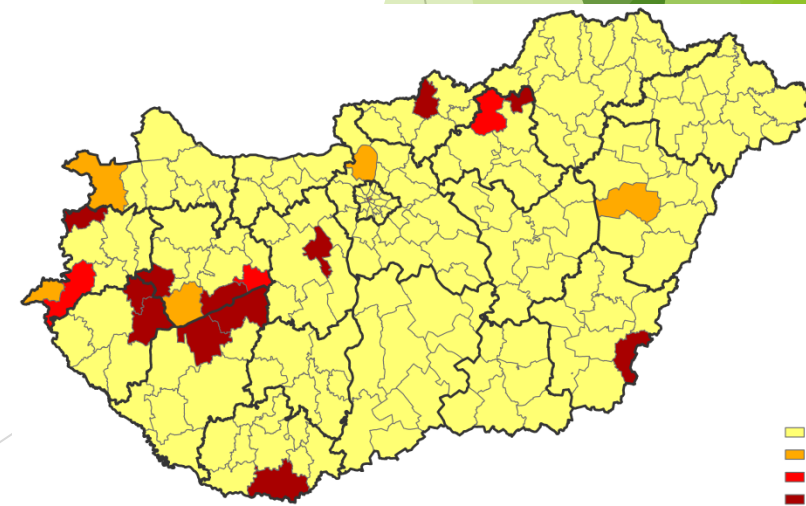
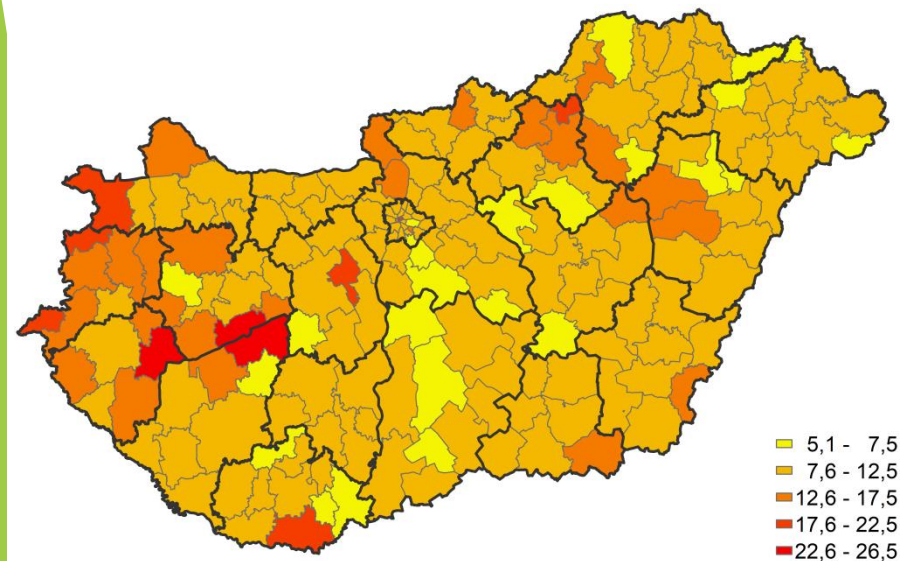

1. ábra: Magyarország turisztikai térségei
2. ábra: Az IRS szektorban működő vállalkozások aránya a kvv-k bruttó hozzáadott értékéből járási szinten, 2020

3. ábra: Az IRS szektorban működő vállalkozások aránya a kvv-k foglalkoztatotti létszámából járásonként, 2020

4. ábra: A kvv-k szempontjából sérülékeny térségek (járások), 2020

A válságok jellemzőinek összefoglalása tényezők alapján

Különbségek és azonosságok V.

Tényezők	Válság 1.	Válság 2.	Azonosság	Különbség
az Európai Unió válságra adott válasza	elhúzódó reakcióidővel, kevésbé komplex és célzott csomagok, a válság következtetésekének levonása	komplexebb, célzottabb intézkedések, gyors reagálás, a korábbi válságok tapasztalatain, és javasolt válságkezelő intézkedésein alapul	válságkezelő intézkedések	reakcióidő hossza, válaszok, alkalmazott válságkezelési módszerek komplexitása,
hazai válságintézkedések	korlátozott számú, elsősorban 'védekező' intézkedések	komplexebb, célzottabb megelőző intézkedések, gyors reagálás, a korábbi válságok és nemzetközi gyakorlat alapján tett intézkedések	válságkezelő intézkedések	reakcióidő, válaszok komplexitása, alkalmazott válságkezelési módszerek
a vállalkozások felkészítése az újraindításra	-	újraindítási akcióterv keretében	-	a 2008-as válság tanulságainak levonását követően komplex intézkedéscsomag az újraindítás érdekében
finanszírozási források rendelkezésre állása	hitelszűke, a vállalkozások nem, vagy nagyon nehezen jutnak finanszírozási forráshoz	finanszírozási források rendelkezésre állnak, a forrásokhoz való hozzájutás a válsággal leginkább érintett ágazatokban kielégítő	-	a finanszírozási források nagyságrendje, és azok rendelkezésre állása, differenciáltabb válságkezelési eszközök, a válság kirobbanása előtti gazdasági helyzet

Megállapítások

Területi koncentráció mértékét esetlegesen csökkentő programok

A területi koncentráció mértékét esetlegesen csökkentő programok

- ▶ **Gazdasági Versenyképességi Operatív Program 2004-2006:** a támogatások nagy része nem a hátrányos helyzetű térségekbe jutott.
- ▶ **Gazdaságfejlesztési Operatív Program ex-post értékelése:** a támogatások több szignifikáns hatást tudnak kiváltani a gazdaságilag kevésbé fejlett régiókban, ezért a támogatások lemaradóban lévő régiókra fókuszálása indokolt lehet.
- ▶ **A kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája 2007-2013** című dokumentum: *A hátrányos helyzetű térségekben élők, valamint a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának javítása érdekében támogatni kell a kis- és középvállalkozásokat!*
- ▶ **A Magyar Mikro-, Kis- És Középvállalkozások Megerősítésének Stratégiája 2019-2030** című dokumentum: területi egyenlőtlenségek mérséklését célzó program elindítását tervezte (GINOP-1.2.9. - megvalósult)
- ▶ **Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési programcsomagról szóló 1403/2019. (VII. 5.) Korm. határozat;**
- ▶ **A „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról szóló 1404/2019. (VII. 5.) Korm. határozat.**
- ▶ **A „Felzárkózó települések” és a gazdaságélénkítő program folytatása érdekében teendő további intézkedésekről szóló 1186/2020. (IV. 28.) Korm. Határozat** (2. ütembe javasolt települések)
- ▶ Az elmúlt években a kormányzati intézkedések és a regionális fejlesztési programok következtében ugyan több gazdasági mutató esetében is mérséklődtek a megyék közti különbségek, azonban továbbra is jelentősnek mondhatók (MNB 2021).

Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja (GÉP)

- ▶ A program további célja a területi különbségek csökkentése, a térségi felzárkóztatás, a helyi gazdaság megerősítése, valamint a foglalkoztatás bővítése a munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű személyek foglalkoztatásának elősegítése által.

„Felzárkózó települések” hosszú távú programja keretében elindult programok (FETE)

- Egy települési szintű, integrált felzárkózási program, amely a lehető legszélesebb eszközrendszerrel a gyermekekre fókuszál, a fogantatástól egészen a foglalkoztatásig.

Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv

Célja: elsősorban a koronavírus járvány gazdasági és társadalmi hatásainak ellensúlyozása
illetve

a gazdaság ellenállóképességének, fenntarthatóságának és a zöld és a digitális átmenettel kapcsolatos kihívásokra és lehetőségekre való felkészültségének a növelése.

Társadalmi és területi kohézió

A vállalkozások és a munkavállalók versenyképességéhez fogható jelentőségű kérdés a társadalom leginkább leszakadó csoportjainak, illetve *leghátrányosabb helyzetű térségeinek* a felzárkóztatása. Ebből a szempontból a digitális hálózatokhoz, eszközökhöz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés meghatározó jelentőségű, hiszen a digitális kirekesztődés (digital exclusion) az érintett társadalmi csoportok visszafordíthatatlan társadalmi kirekesztődésével (social exclusion) fenyeget.

Kiemelt térségek és Gazdaságfejlesztési zónák

- ▶ A területfejlesztési szempontból kiemelt térségek: kiegészül a **Közép-Duna Mente Kiemelt Térséggel**, mivel a Balaton Fejlesztési Tanács, valamint a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács mellett a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (Tftv.) 2020. július 1-én hatályba lépett módosítása létrehozta Magyarország legújabb kiemelt fejlesztési térségét, a 99 települést magába foglaló Közép-Duna Mente Kiemelt Térséget.
- ▶ **Gazdaságfejlesztési zónák:** annak érdekében, hogy a gazdaságilag és kulturálisan is egységes területet képező történelmi régiók nemzetközi összehasonlításban is versenyképes gazdasági egységként fejlődhessenek.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósítását szolgáló 2019-2020. évi kormányzati intézkedésekről

Gazdasági erőforrások

Vállalkozói tőke, innováció, foglalkoztatás

Teendők:

- ▶ Pénzügyi tudatosság, a takarékos és előrettekintő gazdálkodás értékeinek közvetítése
- ▶ A vállalkozói értékrend továbbadása
- ▶ Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése
- ▶ Vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése
- ▶ Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása
- ▶ A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése
- ▶ A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának támogatása
- ▶ A tudás előállításának biztosítása, a kutatás-fejlesztés, innováció támogatása a vállalati szférában

- ▶ Térségi fenntarthatósági stratégiák kidolgozása

Alkalmazott válságelhárító intézkedések

A 2008-as válság során Magyarországon alkalmazott intézkedések :

- ▶ Vállalkozások finanszírozási forráshoz való hozzájutásának ösztönzése:
 - ▶ hitel és garanciaprogramok kidolgozása és kiterjesztése.
- ▶ befektetések ösztönzése:
 - ▶ magán és kockázati tőke finanszírozás erősítése,
 - ▶ tőkealapok létrehozása.

A 2019 évi válság során alkalmazott legfontosabb hazai gazdaságvédelmi intézkedések:

- ▶ bértámogatás a válsággal leginkább sújtott ágazatoknak
- ▶ beruházás ösztönzés ágazati, területi fókusszal
- ▶ innováció és kutatás-fejlesztés támogatása
- ▶ vállalkozások nemzetközi piacra lépésének ösztönzése
- ▶ vállalkozásfinanszírozás
- ▶ hitel, garancia, tőkeprogramok
- ▶ adminisztratív intézkedések a vállalkozások és a lakosság védelmében
- ▶ hitelmoratórium
- ▶ adócsökkentések
- ▶ külföldi ellenséges felvásárlók elleni védelem
- ▶ exportvédelem
- ▶ adminisztráció csökkentés
- ▶ Diákhitel Plusz
- ▶ otthonteremtési és otthon felújítási program

Még nincs vége?

Kockázatok I. - még nincs vége?

- ▶ a kínai Evergrande ingatlanfejlesztő lehetséges csődje
- ▶ az európai energiaválság
- ▶ nőttek a kockázatok a kínai gazdaság lassulásával kapcsolatban
- ▶ folyamatosan erősödnek az inflációs kockázatok
- ▶ kamatkörnyezet növekedése:
 - ▶ az Európai Központi Bank nem szigorít
 - ▶ az amerikai jegybank hamarosan lépni fog, ez akár további dollárerősödést is kiválthat a piacon
 - ▶ a relatív pozíciója sokat romlott a forintnak a legfontosabb régiós versenytársakkal szemben
 - ▶ a vártnál kisebb kamatemelés vagy az erősödő inflációs félelmek, melyekre reagálni kellene.

Kockázatok II. - még nincs vége?

- ▶ a kormány hatalmas fiskális expanziója, ami csak fokozhatja az inflációs kockázatokat
- ▶ választások, a bizonytalanság beépülhet a forintba
- ▶ bankrendszer továbbra is durva likviditási többlete
- ▶ az alapkamat korlátozott hatékonysága

Megtisztelő figyelmüket
köszönöm!

Jeneiné Gerő Henriett